

Muallim Orhan Fuad Tarafından İlk Mekteplerin 4. Sınıfları İçin Yazılan “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” Adlı Ders Kitabının Değerlendirilmesi

Evaluation of the Textbook “Musahabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” written by Muallim Orhan Fuad for the 4th Grades of Primary Schools

Muhammet Demirkaya

Öğretmen
Milli Eğitim Bakanlığı
Payallar Günay Demirel Ortaokulu
muhammetdemirkaya@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5494-4264

Selim Selimoğlu

Doktora Öğrencisi
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
hilmi.demirkaya@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4456-580X

Ahmet Ali Gazel

Prof. Dr.
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
agazel@aku.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-7211-6032

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi / Received : 22 Mayıs 2021
Kabul Tarihi / Accepted : 19 Haziran 2021
Yayın Tarihi / Published : 20 Haziran 2021
DOI Number : 10.20860/ijos.940825

Kaynak Gösterme / Citation

Demirkaya, M. & Selimoğlu, S. & Gazel A. A. “Sosyal Bilgilerde Argümantasyon Tabanlı Öğrenme Sürecinin Öğrenci Başarı ve Tutumlarına Etkisi”. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (2021): 55-68.

Muallim Orhan Fuad Tarafından İlk Mekteplerin 4. Sınıfları İçin Yazılan “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” Adlı Ders Kitabının Değerlendirilmesi*

Evaluation of the Textbook “Musahabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye” written by Muallim Orhan Fuad for the 4th Grades of Primary Schools

Muhammet Demirkaya & Selim Selimoğlu & Ahmet Ali Gazel

Öz

Bu çalışmanın amacı, 1924 yılında Muallim Orhan FUAD tarafından ilk mekteplerin 4. sınıflarında okutulmak üzere yazılan “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4” adlı ders kitabını farklı açılardan değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4” kitabı konu konu çözümlenmiştir. Diğer yandan konularla ilgili çeşitli açılardan yorumlar yapılmıştır. Çalışma, nitel türde olup doküman analizi yöntemiyle yürütülmüştür. Çalışmada öncelikle metinler, çeviri yazı özelliklerine uygun olarak Türkçeye aktarılmış; konular çözümlenmiş ve çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4” kitabının; 1924 İlk Mektep Müfredat Programı’na genel anlamda uygun olduğu, metinlerin biçim ve içerik yönüyle kolaydan zora doğru sıralandığı, hedef kitlenin becerisini geliştirecek nitelikte olduğu ve Cumhuriyetin kurguladığı toplumun özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık bilgisi, Ahlak bilgisi, Muallim Orhan Fuad

Abstract

The aim of this study is to evaluate the textbook named “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4”, which was written by Muallim Orhan FUAD in 1924 to be taught in the 4th grade of primary schools, from different perspectives. For this purpose, the book "Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4" was analyzed subject by subject. On the other hand, comments have been made on the issues from various angles. The study is of qualitative type and was carried out by document analysis method. In the study, first of all, the texts were translated into Turkish in accordance with the transcription features; The issues were resolved and various evaluations were made. As a result of the study, the book “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4”; It can be said that it is generally suitable for the 1924 Primary School Curriculum, the texts are arranged from easy to difficult in terms of form and content, they have the quality to improve the skills of the target audience and reflect the characteristics of the society that the Republic built.

Keywords: Citizenship knowledge, Moral knowledge, Teacher Orhan Fuad

* Bu makale Prof. Dr. Ahmet Ali Gazel’in danışmanlığında Muhammet Demirkaya’nın Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırladığı “Musâhabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye Adlı Ders Kitabının Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi” başlıklı tezinden üretilmiştir.

Extended Summary

Purpose and Significance:

After the proclamation of the Republic, Turkey made significant progress towards becoming a national and secular state in accordance with the principles and revolutions. One of the most basic symptoms of these stages is the special attention given to the modernization of primary and primary curriculum and programs. These modernization initiatives in primary education programs have made significant progress in a very short time. In terms of Turkish educational history and the development of primary education programs, the Republican period can be considered as a period with its own characteristics. The main purpose of the Republican regime can be considered as adopting the basic values of social and political order, the world of meaning and belief to the generations of the Republic with a rebuilt education system, as well as securing the future of the order (Parlak, 2005:91).

"The aim of Musahabat-ı Ahlakiye and Malumat-ı Vataniye courses is to introduce young people to their rights and duties as a citizen of the Republic of Turkey, to instigate the moral principles that should prevail in all their movements, and to make them able to appreciate and perform their national and humanitarian duties." Accordingly, it can be said that in addition to being aware of rights and responsibility in citizenship education, moral education is also given importance (Celik, 2008:363).

It is clear that there are some initiatives that can be addressed in the context of the goal of establishing a new society in the period after the declaration of the Republic. Among them are some changes to the education system. It is seen that important functions are placed in the citizenship knowledge course in order to raise the children who are seen as the future of society with the values of the Republic. The course book of this period highlights the targeted teaching of the Republic. Musahabat-ı Ahlakiye and Malumat-ı Vataniye, one of the textbooks in question and taught in 4th grades, are the main topics of this section

The aim of this study; The aim of this study is to analyze and evaluate the old letter book named "*Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4*", which was written by Muallim Orhan Fuad in 1924 "to be taught in the 4th grade of primary schools

Methodology:

The document analysis method, one of the qualitative research approaches, was used in this study. Document review covers the analysis of written materials that contain information about the facts and cases that are aimed to be investigated. Additionally, documents are important sources of information that should be used effectively in qualitative research, and therefore, the data required in such research can be obtained without the need for observation and interviews (Yıldırım and Şimşek, 2011: 187-188). For this purpose, the Republican era morality and citizenship textbooks were analyzed using the document analysis method. The sample of the study was determined by purposeful sampling method. The textbook with old letters, "*Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4*", written by Muallim Orhan Fuad in 1924 for the primary schools, constitute the sample of the study. During the process of analyzing the data transcription was performed first, and then descriptive analysis method was used. According to the descriptive analysis, the data obtained are summarized and interpreted in accordance with the previously determined themes. In descriptive analysis, direct quotations are frequently used to reflect the views of the observed or interviewed individuals in a more striking way (Yıldırım and Şimşek, 2011: 224).

Results, discussion and conclusion:

In this study 4th grade course book whose name are Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye have been examined. In this book, the most emphasized points are people's need for society, their

strong ties with social life and that a person is helpless when he doesn't have a family and make up a small part of a nation. To sum up, in these sections individual's emphasis for society is in the foreground.

Consequently, when the emphases in this book are taken into consideration, person's and society's features that republican regime wanted to create can be observed. The most important feature is existence of a person, which means that the reason of one's existence is socialisation. This kind of approach is an approach that defends that the individual ignoring the person can only be real with the society. Another feature is that a person who wants to be a modern individual of the Republic pays attention to his appearance, clothing and care first and then is extremely advanced in science and technique. Another characteristic of the individual and society that the republican regime wants to construct is a society that is aware of its duties and responsibilities. In such a society, everyone fulfills their duties in the best way possible and benefits from the rights and freedoms given to them by the Republic.

Giriş

Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye, ilke ve inkılâplar gereği millî ve laik bir devlet olma yolunda önemli aşamalar kaydetmiştir. Bu aşamaların en temel belirtilerinden biri ilköğretimin ve ilköğretim müfredatı ve programlarının modernleşmesine özel bir önemin verilmesidir. İlköğretim programlarında yapılan söz konusu modernleştirme girişimleri çok kısa zamanda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Türk eğitim tarihi ve ilköğretim programlarının gelişimi açısından Cumhuriyet dönemi kendine has özellikleri olan bir dönem olarak ele alınabilir. Kurulan sistemin içinde önemli bir konuma sahip olan eğitim kurumlarının da dayandığı ideolojik ve bilimsel temeller doğrultusunda düzenlenmesi nedeniyle kendi içinde tutarlı olduğu düşünülebilir.

Cumhuriyet rejiminin temel amacı, yeniden kurgulanmış bir eğitim sistemi aracılığıyla Cumhuriyet nesillerine toplumsal ve siyasal düzenin öz değerlerini, anlam dünyasını ve inançlarını benimsetmenin yanı sıra düzenin geleceğini de garanti altına almak olarak düşünülebilir (Parlak, 2005: 91). Eğitimin söz konusu özelliği dikkate alındığında eğitim ile ideolojinin iç içe geçmiş birbirinden kolaylıkla ayrılamayacak iki kavram olduğu anlaşılabilir (Şirin, 2013: 4). İdeolojinin eğitimi üç konuda etkilediğinden bahsedilebilir: Eğitim politikaları, hedefleri, amaçları ve sonuçlarının belirlenmesi, okul çevresindeki davranış ve değerlerin belirlenerek güçlendirilmesi ve okulun resmi müfredatını oluşturan bilgi ve yeteneklerdir (Guttek, 2006:181-183).

Okullar, ideolojilerin genç kuşaklara benimsetilmesi ve aktarılmasının yanı sıra yeniden üretiminde de oldukça önemlidir. Bir başka deyişle okul, söz konusu özelliği ile yeni özneler yaratacak olan önemli bir ideolojik aygıttır (Althusser, 1994: 30-50). Böyle ideolojik bir aygıtın Türkiye gibi yeni kurulan bir toplumda elbette çok büyük görevleri vardır. Eğitimin hem ideolojinin üretiminde ve yeniden üretim yoluyla sürdürülmesindeki etki ve önemi dikkate alındığında (Apple 2006: 90-110) erken Cumhuriyet döneminin eğitime verdiği önemin sebebi daha kolay anlaşılabilir. Çünkü bu dönemde çocuk eğitimi, rejimin geleceği ve teminatı olmak gibi yeni bir anlam kazanmaya başlamıştır. Bu çerçevede çocuk eğitimi, en temel meselelerden biri olarak kabul edilmiş ve Milli eğitim ve kültür politikaları aracılığıyla, çocuğun cumhuriyet değerleri, millî sembol ve değerlerin içselleştirmesi amaçlanmıştır (Hobsbawn, 1995: 117-119).

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak için yapılan en önemli düzenlemeler program ve müfredat düzeyindedir. Sürece kısaca değinilecek olursa, Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra 1924 yılında ilköğretim programları değiştirilmiştir. Daha sonra 1926 yılında Milli Eğitim nezdinde kurulan ve özellikle programlardan sorumlu olan Talim ve Terbiye Dairesi ortaya çıkmıştır. Talim ve Terbiye Dairesinin kuruluşunun ardından Türkiye'deki ilköğretim programları Avrupa'daki ilköğretim programlarına neredeyse eşit şekilde bir modernleşme ya da modernleştirme sürecine girmiştir. Sonraki süreçte 1936, 1948, 1968 ve son olarak yakın geçmişte 2005 ve 2018 yılında ilköğretim programları yeniden gözden geçirilmiş ve günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet döneminden itibaren öğretim programlarında yer alan Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinin en önemli hedefi “makbul vatandaşın inşası ve yurtseverliğin telkini” olmuştur (Üstel, 2005: 20). Bu durum ders kitaplarında, müfredat ve programlarda açıkça kendini göstermektedir. Çoğu ders kitabında istenen, arzu edilen vatandaş tipi ve bu vatandaşın özellikle vatanını çok sevmesi anlatılmaktadır. İktidarlar toplumsal ve siyasal düzenin sürekliliğini sağlayacak olan ideolojik söylemlerini benimseyen bireyler yetiştirmek için ders kitaplarını sıkı bir kontrol altında tutar (İnal, 1996:13). Bu bağlamda 1923-1950 dönemi ilkökul ders kitaplarında öncelikle yurt sevgisi, cumhuriyet ve değerlerine bağlılık sıklıkla vurgulanan konular arasındadır (Sakaoğlu, 1999:36-37).

Vatandaşlık eğitimi II. Meşrutiyet’in ilanı ile başlamış ve Cumhuriyet’in ilanından sonra eğitim alanında ciddi yenilikler olmuştur. Atatürk, hedeflediği çağdaş demokratik toplumun vatandaşlarının yetiştirilmesine ayrı bir önem vermiştir. Bu dönemde okullar da geçmişten farklı olarak demokratik değer, bilgi ve becerilerin öğrencilere kazandırılmasında temel işleve sahip konuma gelmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde vatandaşlık eğitimindeki önemli gelişmeler şu şekilde incelenebilir: Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Öğretim Programlarında Değişiklikler, Vatandaş İçin Medeni Bilgiler Kitabı (Çelik, 2008).

Erken Cumhuriyet döneminde vatandaşlık eğitimini etkileyen iki önemli program değişikliği gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki 1924 tarihli İlk Mektep Müfredat Programı’dır. Söz konusu program, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitimi’nin ilk programı olma özelliğini taşımaktadır (Keskin, 2002: 26). Ara program niteliği gösteren bu program ile 11 senedir devam eden üç devreli ve 6 yıllık ilkökullar kaldırılarak yerlerine 5 senelik ilkökullar konulmuştur. Bu program vatandaşlık eğitimi ile doğrudan ilgili olan Tarih, Coğrafya ve Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye derslerini içermektedir. Tarih ve Coğrafya dersleri 3. sınıfta birer saat, 4. ve 5. sınıflarda ikişer saat iken, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersi her sınıfta birer saat olarak verilmiştir (İlk Mektepler Müfredat Programı, 1924: 3). Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersinin amacı programda şu şekilde belirtilmiştir (İMMP, 1924: 29):

“Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye derslerinin gayesi gençlere Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olmak sıfatıyla malik oldukları hak ve vazifelerini tanıtmak, bütün hareketlerinde hâkim olması lazım gelen ahlak esaslarını telkin etmek, ve’l-hâsıl millî ve insani vazifelerini takdir ve ifa edebilecek bir hale getirmektir.” Buna amaca göre söz konusu dönem vatandaşlık eğitiminde hak ve sorumluluk bilinci taşımanın yanı sıra ahlak eğitimine de önem verildiği söylenebilir (Çelik, 2008: 363).

Cumhuriyet’in ilanı sonrasındaki dönemde yeni bir toplum kurgulama hedefi bağlamında ele alınabilecek olan bazı girişimlerin olduğu açıktır. Bunların başında eğitim sisteminde yapılan bazı değişiklikler vardır. Toplumun geleceği olarak görülen çocukların Cumhuriyet değerleri ile yetiştirilmesi adına Vatandaşlık bilgisi dersine önemli işlevler yüklendiği görülmektedir. Bu dönemde yazılan ders kitapları Cumhuriyet’in amaçladığı bireylerin özelliklerini öne çıkarmaktadır. Söz konusu ders kitaplarından olan ve 4. sınıflarda okutulan Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye adlı ders kitabı bu çalışmanın temel ilgi odağını oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Ayrıca dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır ve bundan dolayı bu tür araştırmalarda gerekli olan veriyi gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-188). Bu amaçla Cumhuriyet dönemi ahlak ve vatandaşlık ders kitapları doküman analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. 1924 yılında Muallim Orhan Fuad tarafından ilk mektepler için kaleme alınan “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4” adlı eski harfli ders kitabı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde öncelikle transkripsiyon yapılmış daha sonra betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analize göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanır. Betimsel analizde gözlenen ya da görüşülen bireylerin görüşlerini daha çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:224).

Bulgular ve Yorumlar

Kitabın Künye Bilgileri

Kitabın tam adı *Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4*’tür. Kitabın yazarı Muallim Orhan FUAD olup kitap Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletinin 1340 (1924) senesi ilk mektepler müfredat programına göre tedris edilmek üzere kabul edilmiştir. Söz konusu kitap ilk mektepler dördüncü sınıfına mahsus bir ahlak ve vatandaşlık bilgisi ders kitabıdır. Kanaat matbaasında basılmıştır

Musahabât-ı Ahlâkiye ve Malûmât-ı Vataniye 4 Adlı Ders Kitabının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4 adlı ders kitabı, 5 kısım ve 19 konudan oluşmaktadır. Birinci kısım 5 konu, ikinci kısım 6 konu, üçüncü kısım 4 konu, dördüncü kısım 3 ve son olarak beşinci kısım 1 konudan oluşmaktadır.

Birinci kısım genel anlamda fert ve cemiyet, ferdin cemiyete medyun olduğu nimetler ve “ilkel insanlar” ile bugünkü insanlar arasındaki farklara odaklanmıştır. İlk konu fert ve cemiyet, ikinci konu cemiyetin hizmetleri, üçüncü konu ferdin cemiyete minnettarlığı, dördüncü konu “ilkel insanlar” ile bugünkü insanlar arasındaki farklar ve beşinci konu teşarük ve tesanüttür. Yazar, birey ve toplum ilişkisi ile ilgili şöyle demektedir;

Fakat insanın şu galibiyet ve muvaffakiyeti, yalnız kendinin yani kendi başına çalışmasının eseri değildir. Bu mensup olduğu akraba, cemaat, millet yani toplum sayesinde. Eğer bu kadar zeki yaratılan insan; aile kurmasa, millet teşkil etmese, toplum içinde yaşamasa; dünyanın aciz bir mahlûku olurdu. Öbür hayvanların yavruları nihayet bir iki ay kadar analarının hizmet ve yardımına muhtaçtır. Bir kere altı yedi yaşına kadar mutlaka bir ana veya babanın bakımına muhtaçtır (s: 9).

Yazarın vurguladığı nokta kişinin hayatta kendi başına bir yere kadar başarılı olabileceği ancak bir noktadan sonra mutlaka ailesine ve topluma ihtiyaç duyduğudur. Bu durum insanın insan olma özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kişi, sosyal bir varlık olarak tanımlanmasının gereği olarak toplumsal hayattan kopamaz. Toplumsal hayatın temelinde iletişim vardır ve bu iletişim yeteneği sayesinde bireyler toplumsallaşır ve toplum hayatına karışır. Yazar bireyin aile kurmadan, milletin küçük bir parçasını oluşturmadan dünyada aciz bir varlık olacağını ileri sürmektedir.

Birinci kısım ikinci konu toplumun hizmetleriyle ilgilidir. Toplumun hizmetleri ile kastedilen anlam çocuğun ailesinden, millet ve hükümetten gördüğü faydalarla ilgilidir. Çocuk doğumundan itibaren aile, millet ve devletten mutlaka çeşitli faydalar görmektedir. Yazar bu duruma şu şekilde bir örnek sunmuştur.

Bir aile ne kadar zengin olsa: kendi evinde muntazam bir mektep açamaz, çocuğunu istediği gibi okutup hayat için yetiştiremez. Mutlaka çocuğunu ya vatandaş tarafından veya vatandaşın vekili olan hükümet tarafından açılmış bir mektebe vermeye mecburdur. O çocuk adam olmak kabiliyetinde ise, girdiği mektebi bitirir. Oradan

çıkar daha yüksek bir mektebe girer; bu suretle ancak (beşeri cemiyet) içinde kendisine bir yer bulabilir. Eğer bunları yapmaz ise herhalde sonunda o genç sefil ve rezil olur (s:10).

Yazarın yukarıdaki ifadelerle kastettiği bireyin topluma karışmadan çeşitli faydalar göremeyeceğine ilişkindir. Birey tek başına ne kadar zengin olursa olsun ya da ne kadar zeki olursa olsun bu durum toplumsal bağlamda bir değer kazanmadığı müddetçe pek önemli değildir. Bu ifadelerin altında verilmek istenen bir başka mesaj ise kişiyi toplumun değerli kıldığı ve dolayısıyla kişinin mutlaka toplumsal bağlamda ele alınması gerektiğidir.

Üçüncü konu bir önceki konuda bahsedilen toplumun bireye olan faydalarının birey tarafında bilinip ve kıymetinin anlaşılması gerektiğine ilişkindir. Yani birey topluma söz konusu faydalarından dolayı minnet duymalıdır.

Öyle ise; ailemizden mahallelerimizden, vatandaşlarımızdan sonra bütün insanları [beşeri cemiyeti] sevmemiz, ona karşı minnettar olduğumuzu bilmemiz lazım (s:11).

Birinci kısmın dördüncü konusu “ilkel insanlar” ile bugünkü insanlar arasındaki farklara ilişkindir. İnsanın sürekli olgunlaşması ve daha ileriye doğru gitmesi aynı zamanda toplumunda ilerlemesini getirmektedir. Yazar bu bölümde ilerlemeyi “ilkel insan” ile günümüz insanı arasındaki farklara odaklanarak sunmaya çalışmıştır. Konu içinde “ilkel insan” ile modern insana ilişkin karşılaştırmalar yapılmış ve bu karşılaştırmalara ilişkin bir de resim sunulmuştur.

İnsan, hayvanlar içinde ilerlemek zorunda olan varlıktır. Bundan beş on bin sene evvel bir koyun bir maymun neydiyse; bugünde odur. Bunlar hayatlarında bir terakki ve tebeddül eseri gösteremezler. Hâlbuki insan böyle değildir. Her gün terakkiye doğru bir adım atıyor. Bunun içindir ki; yaşayışça, adetçe hemen hemen dünkü adamlar, bugünlere benzemiyor (s:12).

Resim 1: “İlkel insanlar” ile “modern insanlar” arasındaki farklar.

Resme bakıldığında ilginç bir ayrıntı göze çarpmaktadır. Resimdeki “ilkel” ve “modern bireyler” arasındaki en önemli farklar giyim tarzı olarak görülmektedir. Bu durum programlardaki gizli müfredat konusunu gündeme getirmektedir. Bu dersi alan öğrencilere kısaca şu mesaj verilmektedir; modern bir kişi olmak istiyorsanız öncelikle giyim tarzınız resimdeki adamın giyim tarzı gibi olmalıdır. Kişi modern olmak istiyorsa en başta dış görüntüsünü düzeltmek zorundadır.

Yazar “ilkel” ve “modern bireyler” arasındaki farkların en önemlisi olan dış görünümünden sonra bilim ve teknolojinin sonuçlarından bahsetmektedir.

İnsanlar fikirce, ilimce terakki ettikçe [buhar, elektrik, mıknatıs gibi] tabii kuvvetlere hâkim oldular, bunları kendilerine hizmetçi yaptılar, bu sayede zamanımızda insanlar (tayyare) ile kuş gibi havalarda uçuyorlar, gemiler sayesinde denizlerin dibinde yürüyorlar, vapur, şimendifer, otomobil vasıtasıyla eski devirlerde aylarca zaman içinde kat edilemeyen mesafeleri bir iki günde alabiliyorlar. Bir küçük motor ile fabrikalarda yüzlerce makineleri bir anda işletiyorlar. Cennet gibi evler, köşkler yapıyorlar. Dünyanın bir ucundan diğer ucuna bir saniyeden daha az vakit içinde haber erişiyorlar. Telefonlar birbirinden çok uzakta bulunanları derhal konuşturuyorlar. Bugün Paris’te verilen konseri Amerika’da oturan bir adamın dinleyip eğlenmesi mümkün bir hale gelmiştir (s:14).

Yukarıdaki alıntıdan da açıkça anlaşılacağı gibi yazar, bilimin gelişimi sonucu teknolojiye ortaya çıkan olağanüstü değişimleri de “ilkel” ve “modern insanlar” arasındaki farklar olarak görmektedir. Bu durumda yazar bilimde ve teknolojiye ilerlemeyi modern insanı “ilkel insan”dan ayıran en önemli faktörlerden biri olarak göstermektedir. Yazarın vurguladığı noktalar insanın gelişimiyle birlikte dış görünüşün modernleşmesi ve bilimdeki ilerlemelerin teknolojik yansımalarıdır. Diğer yandan bu ifadelerin vermek istediği mesajın çok çalışmak gerektiğidir. Nitekim yazar konunun son cümlesinde; “Eğer istikbal için çalışmazsak atalara karşı küfranı nimette bulunmuş oluruz.” demektedir. Birinci kısmın son konusu olan ortaklık ve dayanışma yazarın dikkat çektiği bir diğer konudur. Yazar kitabın ilk konusunda beri vurguladığı bireyin yalnız başına bir şey yapamayacağı ve toplum içinde değer kazanacağı fikri bu konuda da işlenmiştir. Bu konu özellikle kişinin başkalarıyla ortaklık kurması ve dayanışma içinde olması gerektiğine vurgu yapar. Bu vurguyu da medeni devletler örneği üzerinden işlemeye çalışır.

Bugün medeni memleketlerde en küçük işten en büyük işlere varıncaya kadar hepsi, birtakım adamların ilimlerini, sermaye, fikir ve akıllarını birleştirip birlikte çalışmalarını sayesinde meydana gelmiştir (s:19).

Diğer yandan medeni devletlerdeki bireyler arası ortaklık ve dayanışmanın ancak sanat ve ticaret fikri olanlar arasında olduğunu ve dolayısıyla ticaret fikri olan bireylerin kazançlı çıkacaklarını belirtilmektedir. Ayrıca ticaret fikri olan bireylerin bir toplumda sayısı ne kadar fazla ise söz konusu toplum o derece ilerlemiş sayılabilir demektedir. Yazarın vurgulamak istediği konu kooperatifleşme ve bu şekilde ticaret yaparak daha büyük girişimlerde bulunulabileceğine ilişkindir.

İnsanlar medeniyette ne kadar ilerlerse; fertleri arasında teşarük ve tesanüt o derece kuvvetli olur. İptidai milletlerde bu ihtiyaç kendisini his ettiremez. Çünkü onlarda sanat ve ticaret fikirleri yoktur. Bir memlekette bir millet arasında ticaret fikri ne derece genişlerse teşarük ve tesanüt kaidesi o merteye esaslaşır. Demek [teşarük ve tesanüt] medeniyetin lüzumundandır (s:21).

İkinci kısımdaki genel konular, kişinin hakları, görevleri ve sorumlulukları, kişinin iyilik ve kötülük durumları, kişinin kendine, ailesine, milletine ve insanlığa olan görevleridir. Diğer yandan kitapta onuncu konu kişinin ruhuna ilişkin görevleridir.

İkinci kısmın birinci konusu haklar, görevler ve sorumluluklara ilişkindir. Yazar konu başında öncelikle hak, görev ve sorumluluğun tanımlarını yapmış ve daha sonra bu üç kavramın kişi hayatında birbirine nasıl bağlı olduğu ilginç iki örnekle anlatmaya çalışmıştır.

Şimdi size bu üç şeyin [hak, görev ve sorumluluğun] nasıl birbirine bağlı olduğunu birer misal ile anlatalım: Mesela: ben hükümet dairesinde bir memuriyetteyim. Ay başı gelince: hükümetten çalışmama mukabil bağlanmış olan maaşımı istemek ve almak benim hakkımdır. Hükümet bu hakkımı tanımakla beraber buna mukabil bir takım işler havale edebiliyor. Bunları vakit ve zamanında yapmak da benim görevimdir.

İşte görülüyor ki: hak ile beraber görev de başlıyor. Şu halde ben vazifemi vakit ve zamanıyla ve hakkıyla yapmazsam hemen sorumluluk karşımıza çıkar. Yani ihmalciliğimin vazifemi su-i istimal etme derecesine göre hükümet maaşımı keser veya beni memuriyetimden çıkarır veya hapis ettirir. Demek görev hakkı, sorumluluk da görevi takip eder (s:24).

Yukarıdaki pasajda verilmek istenen mesaj gayet açıktır. Cumhuriyetin yetiştirmek istediği nesil bağlamında bakıldığında, Cumhuriyetin hak ve görevlerini bilen ve bunun yanında sorumluluklarının farkında olan bireylerden oluşan bir toplum kurgulamak çabasında olduğu söylenebilir. İlkokulların dördüncü sınıflarında okuyan çocuklara verilmek istenen bu değerler toplumun ne yönde kurgulanmak istendiğinin açık kanıtı olarak görülebilir.

İkinci kısmın ikinci konusu birincinin devamı niteliğindedir. Bu bölümde ele alınan konu kişinin yaptığı işlerin hangileri iyi ya da kötü olarak nitelenebileceğiyle ilgilidir. Bu konuda yazar 3 kavramdan bahsetmektedir. İlk olarak kişinin yapmasının iyi olduğu, ikinci olarak kötü olduğu ve son olarak ne iyi ne de kötü olduğu bazı fiillerdir.

Hak ve görevler bağlamında ikinci kısmın üçüncü konusu kendimize, ailemize, milletimize ve insanlığa karşı olan görevlerimizle ilgilidir. Kendimize yönelik görevlerimizden en önemlisi sağlıklı olmaktır. Yani sağlığını korumak bireyin en önemli görevi olarak belirtilmektedir.

Bunu biraz düşünmekle kendi kendimize bulabiliriz. Serbest ve mesut bir hayat yaşamak için en evvel vücudumuzun kuvvetli, sıhhatli olması lazımdır. Hastalıklı illetli olursak ne kendimize ne başkalarına faydeli olamayız. Bilakis kendimizin her gün azap çekmemizden başka ailemizin de başına bela olamayız. İnsan ne kadar zengin bir aileden olursa olsun mutlaka çalışmaya borçludur. Çalışmak ise; ancak sağlam bir vücut, sağlam bir dimağ [kafa] ile olabilir. Meşhur misaldir: Sağlam bir dimağ, ancak sağlam bir vücutta bulunabilir! (s: 39).

Yazar bireyin sağlığına nasıl dikkat etmesi gerektiği konusunda bazı önerilerde bulunmaktadır. İlkokul dördüncü sınıfta okutulan bir derste bu kadar detaya inilmesi bireylere sağlıklı yaşam tarzını benimseterek devletin sağlık harcamaları gibi bazı harcama kalemlerinde tasarruf sağlayabilmesini göz önünde bulundurmaya gerektir. Önemli olan bireylerin sağlığıdır ancak bireyler ne kadar az hasta olursa devletin sağlık harcamaları da o derece azalacaktır.

İkinci kısmın dördüncü konusu bir değerlendirmedir. Değerlendirmenin konusu bir önceki derste kişinin kendine karşı sorumluluklarını daha detaylı ve gerekçeli olarak sunmaktır.

Geçen derste ki desturları öğrendikten sonra şimdi: İhtimalsiz dersiniz ki, mademki vücut benimdir; onun kuvvetli veya zayıf olması bana aittir. Buna kim ne karışır?

Küçük efendi; sizin bu düşünceniz doğru değildir. Bakınız size ispat edeyim. Evvela – hastalıklı, murdar kılıklı, eli yüzü kirli bir adamdan herkes iğrenir, öyleleri ne meclislere ne müsamerelere davet ve kabul olunur, nede gittikleri yerlerde kimseden hürmet görürler. Halbuki, insan ekmeğe muhtaç olduğu kadar başkalarının da hürmet ve muhabbetine muhtaçtır.

İkinci derecede: marazlı, pis murdar adamlar, pek az yaşarlar. Yaşadıkları zamanı da eziyetle geçirirler. Bundan başka şurasını hatırd tutmalıyız ki: İnsan yalnız kendi kendisinin malı değildir. Hayatında baba ve anasının, hatta atalarının birer hakkı, iştiraki vardır. Daha ileri giderek denilebilir ki: yalnız ailesinin de malı değildir. Belki binlerce insanların kendi üzerinde birer hakları vardır binaen aleyh onlarında malıdır (s: 41)

Yazarın kişinin kendine yönelik sorumluluklarına ilişkin sunduğu gerekçe ailesinin ve en nihayetinde toplumun malı olduğudur. Bu konu yani kişinin toplumla anlam kazandığı meselesi kitabın en başından beri sürekli vurgulanmaktadır. Son olarak bu konuda kişinin önce ailesinin ve sonra toplumun malı olduğu belirtilmiştir. Bu durumda kişinin öncelikli olarak ailesi ve toplumun başına bela olmamak için kendisine çok iyi bakması önerilmektedir. İlginç olan topluma yapılan bu vurgunun bireye yönelik herhangi bir yansımalarının olmayışıdır. Son olarak yazar, kişinin asla pis ve kirli olmaması gerektiğini dini de işin içine katarak konuya son vermiştir.

El hâsıl: marazlı, pis ve kirli adamlar; ne Cenabı Hakka karşı vazifelerini yapabilirler. Ne de dünyanın zevklerinden, saadetlerinden bir lezzet alabilir. Böyleleri acınmağa layık mahlûklardır (s:43).

İkinci kısmın beşinci konusu ruhumuza ait görevlerimizle ilgilidir. Ruhumuza yönelik en önemli görevimizin ilim öğrenmek ve irade eğitimi olduğunu vurgulayan yazar, ilim öğrenmenin faziletlerine de değinmiştir.

Ruhumuza, dimağımıza karşı olan vazifelerimizi nasıl yapabiliriz. Bu iki suretle olur: İlim tahsil etmek, irade kuvvetimizi terbiye eylemek. Biz küçük iken babalarımızın, analarımızın himmetiyle mektebe gideriz, orada iptidai ilimleri öğreniriz. Lakin bu kadar çok malumat hele bu asırda asla kâfi değildir. Hiç olmazsa <lise> tahsilini bitirmeliyiz. Ondan sonra durmayıp okumalıyız, cihanda neler olup bittiğini öğrenmeliyiz. Bugün ilim öğrenmemiş bir adamın hiçbir mecliste yeri, kimsenin yanında kadri kıymeti yoktur (s: 44).

İrade eğitimi bağlamında yazar, iradesi zayıf bireylerin hallerini tanımlayarak iradeli bir insanın nasıl olması gerektiğini vurgular.

Bir zorluk çıkınca hemen o işten vazgeçerler. Her şeyden korkarlar, vehme düşerler, ne yapacaklarını şaşırırlar. İradeyi kuvvetlendirmek için küçük yaştan beri [sebat ve metanet] in her kapının anahtarı olduğunu tamamıyla zihnine yerleştirmek, her işte sebat ve metanet dairesinde hareket etmek, olur olmaz şeylerden korkmamak, çar çabuk me'yüs olmamak yani ümitsizliğe düşmemek. Aceleci ve telaşlı olmamaya çalışmak lazımdır (s: 46).

İkinci kısmın son konusu da başkalarına yönelik görevlerimizdir. Toplum içinde yaşayan ve dolayısıyla sosyal bir varlık olan bireyin mutlaka etkileştiği kişilere karşı görevleri vardır. Yazar bu konuda söz konusu görevlere değinmiş ve kişinin bu görevleri yerine getirebilmesi için yapması gereken şeyleri belirtmiştir.

İnsanlara karşı olan vazifelerimiz ise çok ehemmiyetlidir. Her insanı – milletteş olsun, ecnebi olsun – kendim gibi bir insan olarak kabul etmeliyim. Onun bana yapmasını istemediğim şeyleri birde ona yapmamalıyım. Ve onun bana yapmasını istediğim şeyleri ben de ona karşı yapmalıyım. Yolu şaşırılmış ise yol göstermeliyim. Çamura düşmüş ise kolundan tutup kaldırmalıyım. Bir tehlike karşısında bulunuyorsa; ona elimden geldiği mertebede yardım ve muavenet etmeliyim, aç kalmış ise kudretim olduğu halde onu doyurmalıyım. Hürriyetine haklarına, namusuna tecavüz etmeyip bilakis bu gibi mukaddes şeylere hürmetkâr olmalıyım. Elhasıl: o adama karşı terbiyeli bir aile oğlu, büyük bir milletin ferdi olduğumu ispat etmeliyim (s:50).

Metinde kişiler arası karşılıklı ilişkilerin öneminden bahsedilerek, öğrencilere arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde dikkatli olmaları gerektiği mesajı verilmiştir. Diğer yandan toplumsal hayatta her gün herhangi birinin başına gelebilecek olaylarda daima yardımsever olunması gerektiği ve kendine yapılmasını istemediği bir şeyi başkasına yapmaması gerektiği konusunda belli vurgular yapılmıştır.

Üçüncü kısım da belediyelerin asli görevleri, bireylerin belediyelere karşı görevleri ve belediye ve toplumun karşılıklı görev ve sorumluluklarıyla ilgilidir. Belediye, valilik, hastane, polis ve jandarma gibi devlet dairelerinin dışında özellikle vatandaşın rahatını, huzurunu ve temizliğini sağlayan bir yerel yönetimdir. Söz konusu yerel yönetimin kendi öz sorumlulukları vardır. Bu konuda yazar bazı bilgiler sunmaktadır.

Belediyeler halkın sıhhatini gözetlemek, sokakları temiz tutmak için hususi arabalarla evlerden, sokaklardan süprüntüleri toplattırır ve bunları ya uzak bir yerde yaktırarak, deniz nehir varsa oraya attırarak imha ettirir.

Belediyeler yalnız evlerde, şurada bulunan, süprüntüleri toplayıp imha ettirmekle vazifesini bitirmiş olmaz. Her gün bütün sokakları baştanbaşa sulatır, süpürttürür.

Belediyeler şehirlerde halkın içmek vesair işlerde kullanmak için muhtaç oldukları [su] tertibatını mükemmelen temin ve ifa etmeye borçludur.

Belediyeler çarşı ve pazarları dikkatle göz önünde bulundurmak vazifesiyle mükelleftir.

Belediyelerin en büyük vazifelerinden biri sık sık han ve hamam ve otel ve lokanta ve mağaza ve kahvehane ve dükkân gibi halkın girip çıktığı veya bir arada toplandığı yerleri teftiş ettirerek bunların temiz tutulması için tedbirler yapması, halkın sıhhatine veya menfaatine muzır olan şeyleri, halleri kaldırtması hususlarından ibarettir.

Belediyelerin vazifelerinden biride satıcıların müşterilere pahalı, tartısı noksan, çürük hileli şeyleri satmalarına mani olmak ve şehirde ahalinin fakara takımı için bedava hastaneler açmaktır (s:54).

Yazarın yukarıda verdiği maddelerden de anlaşıldığı gibi belediyeler genel anlamda şehrin her şeyiyle ilgilenmek zorundadır. Bu maddeler modern bir belediyenin sorumluluklarını göstermektedir. Modern belediyenin görevlerinin yanı sıra bireylerin de belediyelere yönelik bazı görev ve sorumlulukları vardır. Yazar bu görevleri sunmakla modern bir şehir vatandaşının nelere dikkat etmesi gerektiğini ve nasıl bir insan olması gerektiğini belirtmektedir.

Evet; belediye nerden ne kadar vergi, resim alırsa alsın, memurları ne kadar çok çalışırsa çalışsın; eğer biz belediye ile (teşrik-i mesai) etmez isek; yani onunla beraber çalışmaz; ona yardım etmez, daha doğrusu belediyenin bu hak ve hizmetine karşı bize borç olan bazı vazifeleri yapmaz isek belediye hiçbir iş göremez (s:55).

Yazarın yukarıda vurguladığı en önemli nokta belediye ve vatandaş arasında karşılıklı bir görev, sorumluluk bağının olduğudur. Belediyeye yüklenen görev ve sorumlulukların aynı şekilde kişide de olduğu ve modern bir bireyin bu tür kurallara dikkat etmesi ve belediyeye her zaman yardımcı olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Kitabın bu bölümünde yazar son olarak Cumhuriyet'in tüm devlet idareleri ve vatandaşın el ele vererek görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Ümit ederiz ki: Cumhuriyet idare devrinde gerek fertler, gerekse [manevi bir fert] olan hükümet daireleri haklarını ve vazifelerini hakkıyla anlayıp bilsin; herkes kendine düşen vazifeyi ve mesuliyeti bilsin (s: 61).

Kitabın dördüncü kısmında yangına karşı evlerde alınması gereken önlemler, belediyelerin itfaiye teşkilatı, genel kesimhaneler, haller ve bunlara karşı vatandaşların görevlerine ilişkindir. Diğer yandan bireylerin sosyal hayatına katkı amaçlı onların gezme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının da giderilmesi gerektiğine vurgular yapılmaktadır.

Yangın konusunda yazar bireylerin alması gereken önlemleri sıralamış ve bu tür afetlerin insanlar için çok kötü sonuçlar doğurabileceğini ve bu yüzden insanların çok dikkatli olması gerektiğini belirtmiştir.

Dördüncü kısmın ikinci konusu sokak, cadde ve kesimhanelerin temizliğine ilişkindir. Yazar yine medeni devletlerle karşılaştırarak bu konuyu anlatmaya çalışmıştır.

Medeni memleketlerde belediyeler, halkın sıhhatini muhafaza etmek, onlara temiz, taze mazarratsız et, sebze ve meyve yedirmek için (mezbaha) ve (haller) yaptırırlar (s:65).

Hatta bazı memleketlerde sokaklarda tükürülmesi bile şiddetle yasaktır. Öyle memleketlerde güneşin batması, insanların çalışmalarına, sokaklarda gezmelerine mani olmaz; yarı geceye kadar ekseri halk sokaklarda bulunur. Gündüz gibi gezinir. Ancak muayyen yemek ve yatmak zamanlarında evlere dönülür. Gündüzün yorgunluğunu gidermek, başı, beyni dinlendirmek için bir sürü adamlar, çoluk, çocuk gece yarsına kadar açık bulunan tiyatro ve sinemalarda vesair eğlence yerlerine giderek vakit geçirirler sonra evlerine dönüp yatarlar (s:66).

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı gibi yazar medeni bir toplumun nasıl olması gerektiğini kendisine göre medeni olan toplumlardan örnekler vererek açıklamaya çalışmaktadır. Son bölümde vatandaşın sosyal hayatını renklendirme amacıyla belediyelerin çeşitli görevleri olduğu belirtilmektedir. Bu durum yine medeni devletlerdeki insanların sosyal hayatı yaşama tarzlarına vurgular yaparak sunulmaya çalışılmıştır. Bu noktada Batı yaşam tarzına olumlu göndermeler yapılmaktadır.

Yazar ilginç bir şekilde modern bir kişinin günlük hayatını aşağıdaki gibi sunmaktadır.

Bunu size tamamıyla anlatabilmek için bizim komşu Nazım Beyin tarzı hayatından biraz bahsedeyim:

Nazım Bey; yaz, kış her sabah saat 7'de uyanır 8'e kadar yıkanır, süslenir, giyinir, kahvaltısını edip evde çıkar. 8 buçukta yazıhanesinde işe başlar. Saat 12'ye kadar fasılasızca üç buçuk saat çalışır. 12'de yemeğe gider. Kahvesini içer, gazetesini okur, ahbablarıyla konuşur. Saat 2'de tekrar işe koyulur. 6'ya kadar fasılasızca işlerini

görür. 6'da yazıhanesinden çıkar, pazara gider, evi için lazım gelen şeyleri alır, getirir. 7 buçuktan 8'e kadar mektepten gelip dinlenmiş olan oğlunun derslerini müzakere eder. Evde yapılacak iş varsa onları yapar ki bunları da çalışma saatine ilave etmek lazımdır. 8'de sofraya oturur. Ailesi efradıyla tatlı tatlı konuşarak yemek yer. Saat 11'e kadar aile sohbetleri yapılır veya misafiriğe gidilir. Nazım Bey 11 buçukta yatağına girmiş bulunur (s:71).

Bireylere örnek bir hayat tarzının sunulması bir noktada ideolojinin kurgulamak istediği toplumun özelliklerinin yansıtmaktadır. Yazar söz konusu ifadelerle normal modern bir bireyin nasıl yaşaması gerektiğini belirtmekte ve çocuklara bu hayat tarzını benimsemeleri konusunda bazı mesajlar vermektedir.

Son olarak beşinci kısımda vatandaşların hayatını ve mallarını himaye ve muhafaza teşkilatının görevleri şu şekilde sıralanır. Polisler, polislerin vazifeleri, polislerin vazifelerini teshil için çocuklara ait olan görevler: Kavga etmemek, başkalarını malını tahrip etmemek -serseriyane gezmemek- lüzumsuz gürültü etmemek- duvarlara yazı yazmamak- hayvanlara eziyet etmemek- fena çocuklara uymamak- tramvay, vapur gibi vesaiti nakliyede yer kapmak için başkasına eziyet etmemek- bilet mahallerinde sıra ve nöbete riayet etmek olarak düzenlenmiştir.

Şu halde: Bize bir zabıta memuru mesela şehir içinde bir polis şehir dışında bir jandarma bir emir ve ihtarda bulununca asla o adama gücenmeksizin hemen onun dediğini yapmak ve bu emri hükümetin emri olarak tanımak lazımdır.

Hata o polis ve jandarmanın verdiği emrin kanuna muhalif olduğunu bilsen bile orada münazaa çıkarmayıp hemen itaat etmek ve onun amirine gidip meseleyi anlatmak icap eder (s: 79).

Yazar yukarıdaki ifadelerle modern bireyin devleti temsil eden organlara asla itaatsizlik yapmaması gerektiğini ve vatandaşın en önemli görevinin kanun ve kanunu yürütenlere uymak olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç

Bu çalışmanın amacı; 1924 yılında Muallim Orhan Fuad tarafından “İlk mekteblerin 4. sınıflarında tefris edilmek üzere” yazılan “*Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4*” adlı eski harfli kitabını çözümlenmek ve çeşitli açılardan değerlendirmektir.

Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4 kitabının yazarı Muallim Orhan FUAD’dır. Söz konusu kitap Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletinin 1340 (1924) senesi ilk mektepler müfredat programına göre okutulmak üzere hazırlanmıştır. Kitap ilk mektepler dördüncü sınıfa mahsus bir Vatandaşlık Bilgisi ders kitabıdır.

Bu kitapta genel anlamda en fazla vurgulanan noktalar, insanın topluma olan ihtiyacı, onun toplumsal hayattan kopamayacağı, bireyin aile kurmadan, milletin küçük bir parçasını oluşturmadan dünyada aciz bir varlık olacağıdır. Kısacası bu bölümlerde toplum için insan vurgusu ön plandadır.

Diğer yandan kişiyi toplum değerli kılmakta ve dolayısıyla kişi mutlaka toplumsal bağlamda ele alınmalıdır. Birey toplumda yaşamının avantajlarından dolayı topluma bir nevi minnet duymalıdır. İlkel ve modern bireyler arasındaki farkların en önemlileri dış görünümünden sonra bilim ve tekniğin getirdiği ilerlemelerdir. Toplumda yaşayan birey başkalarıyla ortaklık kurmalı ve dayanışma içinde olmalıdır.

Cumhuriyet bireylere belirli hak ve görevler vermiştir ve bu görev ve hakların bireyler tarafından bilinmesi gerekir. Çünkü Cumhuriyet sorumluluklarının farkında olan bireylerden oluşan bir toplum kurgulamak çabasıdır.

Sağlıklı yaşam tarzının yanı sıra ortalama bir insanın yaşam tarzı da örnek verilerek benimsetilmeye çalışılmaktadır. Çünkü kişi önce ailesinin ve sonra toplumun malıdır.

Belediyelerin genel anlamda şehrin her şeyiyle ilgili görevleri vardır. Metinde sunulan maddeler modern bir belediyenin sorumluluklarını göstermektedir.

Yazar medeni bir toplumun nasıl olması gerektiğini kendisine göre ya da genel kabul gören tasavvura göre medeni olan toplumlardan örnekler vererek açıklamaya çalışmaktadır.

Bireylere örnek bir hayat tarzının sunulması bir noktada ideolojinin kurgulamak istediği toplumun özelliklerini yansıtmaktadır.

Modern bireyin devleti temsil eden organlara asla itaatsizlik yapmaması gerekir ve vatandaşın en önemli görevi kanun ve emirlere harfiyen uymaktır.

Sonuç olarak bu kitapta yapılan vurgular dikkate alındığında Cumhuriyet rejiminin kurgulamak istediği birey ve toplumun özellikleri görülebilir. Bu özelliklerin en başında toplum için kişinin varlığı yani kişinin varlık sebebinin aslında toplumsallaşma olduğudur. Bu tarz bir yaklaşım kişiyi yok sayan bireyin ancak toplumla gerçek olabileceğini savunan bir yaklaşımdır. Diğer bir özellik ise Cumhuriyetin modern bir bireyi olmak isteyen bir kişinin öncelikle dış görünüşüne, giyimine ve bakımına dikkat etmesi daha sonra bilim ve teknikte son derece ileri olmasıdır. Cumhuriyet rejiminin kurgulamak istediği birey ve toplumun özelliklerinden bir diğeri ise görev ve sorumluluklarının bilincinde olan bir toplumdur. Böyle bir toplumda herkes kendi görevini en iyi şekilde yapar ve Cumhuriyetin kendine verdiği hak ve özgürlüklerden yararlanır.

İdeal toplum ve bireyin özelliklerinden bir diğeri de bireyin sağlıklı bir yaşam tarzını benimsemesi gerektiğidir. Bu konu ilginç örneklerle daha kolay kavratılmaya çalışılmış ve ortalama bir insanın yaşam tarzının nasıl olması gerektiği sunulmuştur. Diğer yandan kişi ve toplumla ilgili özelliklerin yanı sıra yerel yönetimlerin özelliklerine ilişkin bilgiler de sunulmuştur. Yerel yönetimlerinin modernizasyonu sürecine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

Kitabın son bölümlerinde dikte edilen bazı konular mevcuttur. Bunlardan biri bireyin devlet temsilcilerinden herhangi birine asla itaatsizlik etmemesi gerektiğidir. Bu durum ideolojinin oluşturmak istediği toplum hakkında bir ipucu vermektedir. Devlete asla karşı gelmeyen ve verilen emirleri harfiyen uygulayan bir toplum arzu edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*, Çev, Yusuf Alp ve Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Apple, M. W. (2006). *Eğitim ve iktidar*. Kalkedon Yayınları, İstanbul,
- Çelik, H. (2008). Cumhuriyet dönemi vatandaşlık eğitiminde önemli adımlar. Erişim: http://www.fed.sakarya.edu.tr/arsiv/yayinlenmis_dergiler/2008_1/2008_1_25.pdf adresinden alınmıştır.
- Gutek, G. (2006). *Eğitime felsefi ve ideolojik yaklaşımlar*, Çev. Nesrin Kale, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Hobsbawn, E. J. (1995). *1780'den günümüze milletler ve milliyetçilik*. Çev. Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- İlk Mekteplerin Müfredat Programı (1924). Maarif Vekâleti ilk tedrisat dairesi, İstanbul: Matbaa-ı Amire.
- İnal, K. (1996). *Eğitimde ideolojik boyut*, Doruk Yayınları, Ankara.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye'de II. Meşrutiyetten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Muallim Orhan Fuad. (1924). *Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye 4*, Kanaat matbaası, İstanbul.
- Parlak, İ. (2005). *Kemalist İdeolojide Eğitim Erken Cumhuriyet Dönemi Tarih Ve Yurt Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (1999). *İlkokul Kitaplarında Cumhuriyet, Yurt, Atatürk, Okul: 1923-1950*. Cumhuriyet ve Çocuk, Yayına Haz. Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Şirin, S.F. (2013). *İktidar ve çocuk*. Turkish Studies 8 (8), 1275-1284.
- Üstel, F. (2005). *Makbul Vatandaşın Peşinde: II. Meşrutiyetten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.